

Otázka: Antická filozofie

Předmět: Základy společenských věd

Přidal(a): Michaela

ANTICKÁ FILOZOFIE KLASICKÉHO A HELÉNISTICKÉHO OBDOBÍ

- *sofisté, Sokrates, Platon, Aristoteles*
- *řecký a římský stoicismus, epikureismus, skepticismus, eklekticismus*

klasické

Dvě etapy:

1. **antropologická filozofie** – odvrací se od ontologie ke gnosologii

Sofisté – nikdy nevystupovali společně, potulní učitelé

- jedni z největších učenců

| Strana 1 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

- sofista - učitel moudrosti
- řecká gramatika, matematika a historie, hlavně rétorika, úskoky, triky, klamy
- také se jim říká „černá skupina filozofů“
- charakteristickým znakem byl skepticismus = člověk nikdy nemůže najít pravdu a objektivní poznání není možné
- kritéria k tomu, co je pravda či není neexistují
- byli především praktici - nepřikládali význam teoretickému poznání
- zakladatelé společenské kritiky
- druhá příroda = co vytvořil člověk
- byli tvůrci etických norem - „pravda patří silnějšímu (svalnatějšímu)“
- za cíl si kladli dosažení úspěchu za každou cenu, ctnost je to, když dosáhnete úspěchu
- všechno relativizovali - morální hodnoty, pravdu
- vzdělání pro každého, kdo měl peníze
- obrat od přírody k člověku - antropologický obrat

Protagorás z Abdéry - „měrou všech věcí je člověk, jsoucí, že jsou a nejsoucí, že nejsou“ =

usuzování vzhledem ke konkrétnímu člověku

| Strana 2 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

Georgiás z Leontýn

- byl autorem **noetické skepse**

- Nic není
- Kdyby něco existovalo, nemohlo by to být poznáno
- Kdyby to mohlo být poznáno, nemohlo to být sděleno

- odvrátil pohled od společnosti k přírodě

- pokládá základy etiky

- relativismus - vše, je relativní (dobro, poznání à neexistuje, žádné měřítko a záleží na situaci do které se člověk dostává

Sokratés

- typický Atéňan à miloval společnost, měl spoustu přátel, ale o rodinu se nestaral

- otec byl sochař, matka porodní bába (pomáhal rodit pravdu)

- stal se sochařem, ale nebavilo ho to à začal se zabývat filozofií

- jeho žena byla Xantipa à dnes označení pro hádavé ženy

- za jeho filozofii byl obviněn à odsouzen z bezbožnosti, rozvracení aténské

morálky à soud ho chtěl popravit

| Strana 3 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

- mohl utéct, ale nevyužil toho a tak byl popraven tradiční popravou té doby - vypil jed - bolehlav
- nikdy nic nenapsal - vše napsal až jeho žák a obdivovatel Platón, který si zapisoval i jejich rozhovory
- řekl, že nic psát nebude, někdo by se toho chytil a překroutil by to = **demagogie**
- zavedl metodu dialogu à základní znak jsou náhodné otázky - učitel vyprovokoval žáka k přemýšlení
- nikdy neučil skupinu lidí à kvůli dialogu mluvil vždy s jedním člověkem
- Prohlásil také: „Vím, že nic nevím.“ „Poznej sám sebe“
- pojem **daimonion** = vnitřní hlas à tvrdil, že k němu promlouvá
- neusiluje o poznání podstaty světa, nezajímá se o ontologii, racionalista
- hledá princip správného jednání à jeho filozofie je etická
  - dialog měl 2 fáze - destruktivní a konstruktivní

Sokratovské školy

- vycházejí z jeho učení
- zabývali se morálkou
- Kyrenská, Kynická - „kynis“ = cynický; hlavním představitelem byl Diogenes ze Sinópy

| Strana 4 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

(bydlel v sudu)

- Megarská - pěstovali eristiku - umění vést spor - nenapadnutelné věty - „Ztratil jsi rohy?“

2. Systematická filozofie

Platón - z vysoké aténské společnosti

- zdědil obrovský majetek

- jen 8 let byl žákem Sokratovým (i jeho milencem) - láska muže k muži je čistější než láska k ženě

- po smrti Sokrata utekl z Atén a začal cestovat (do Egypta, Indie, Číny)

- jenže při cestě do Egypta ho zajali, protože neměl u sebe peníze, dostal se do

společnosti otroků a prodávali ho jako otroka. Naštěstí ho viděli jeho přátelé a

vykoupili ho, od té doby už nikdy nechtěl odjet z Atén

- po zkušenosti změnil názor na otroky a nebral je jako ostatní za „věci“, ale jako lidi

- v r.387 založil v Aténách filozofickou školu **Akademie** à už jako budovu, ale stále

ne tak jako je naše, ale jako takový „altán“

- Akademie skončila v 6.st. díky císaři Justinianovi; její součástí byla také obrovská knihovna

- vyučoval už skupiny lidí - bezplatně

| Strana 5 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

- kritika současné politiky, obraz ideálního státu (Ústava)
- v ideálním státu mají mocní vládnout a zbytek se má podřít, ideální stát- **sofokracie**
- zemřel v 80 letech v kruhu studentů
- jeho filozofické spisy:

Obrana Sokratova

- přebásnění Sokratovi obhajoby v soudním procesu
- doslovně zapisoval to, co u soudu říkal (za to byl poté odsouzen)

Faidros - popisují duši člověka

Politea - „ústava“

- není psána ve verších, ale formou dialogu
- názory na společnost na státní moc (v čele státu buď filozofové, bohatí či hrdinové)
- odmítá demokracii à vede k zániku společnosti
- o výchově dětí a žen; o válkách; o tom, jak chránit majetek
- podle něj by postižené dítě mělo být odstraněno ze společnosti
- všechny ženy, děti všech à **platónský komunismus**
- vládcí mají mít kontrolu nad vším

Symposion - o dobru, zlu, kráse

| Strana 6 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

Kritiás – vyprávění o vzniku a zániku Atlantidy

- formou dialogu

- jeho filozofie:

- pojmům přisoudil skutečnou existenci, vytvořil říši idejí (pravzorů) původních nepomíjivých útvarů

- účast a rozpomínání se (**anamnésis**)

- rozdělil skutečnost na dvě odlišné skutečnosti:

- Svět hmotných věcí, které vnímáme smysly
- Svět idejí, který nemůžeme svými smysly vnímat, protože je nadřazen hmotnému světu

- idea je neměnná, nehmotná, věčná, člověk ji může poznat rozumem

-svět idejí je mimo naše smysly, jen idejím přísluší pravé bytí, je přístupný jen rozumem a filozofickým nazíráním

-svět jevů – protikladem světa idejí, vše kolem nás, proměnlivé, odvozený ze světa idejí, jen stíny trvalých idejí

- ideje jsou předobrazem skutečnosti konkrétních a jednotlivých věcí

- zabýval se ontologií i gnoseologií

- jeho pojetí duše = **je jsoucno (idea), která byla nabyta informací (základní informací je strach o lidskou existenci)**

- tři části:

| Strana 7 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

- Myšlení – sídlí v hlavě člověka – **Rozumná** duše
- Vůle – uložena v hrudi člověka (s city) – **Vznětlivá** duše
- Žádostivost – v podbřišku (lidská sexualita = vznik nové hmoty) – **Žádostivá** duše

- Tyto části spojuje ctnost – spravedlnost

- duše má původní existenci ve světě idejí

- po spojení s tělem na všechno zapomněla a teď si rozpomíná = anamnesis

- jeho metafora jeskyně – vyjádřena jeho představa o tom, jak vypadá země (jeskyně), mimo jeskyni je jsoucno a říše idejí, kde je základ naší existence

Aristoteles – žil ve 4. st. př. n. l.

- EMPIRIK

- skoro 20 let byl Platónovým žákem (a pak také kritikem)

- narodil se ve Stageíře v rodině královského lékaře (dvorní lékař

makedonských králů)

- od dětství se zabýval uměním (zpěv, básně,...) à v dospělosti právě kvůli

tomu, že se nechtěl stát lékařem po neshodách s otcem odešel ze Stageiry do Atén

- po smrti Platóna se vrátil z Atén domů, učil zde Alexandra Makedonského, cestoval s ním, ale nakonec odmítá cestovat

| Strana 8 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasického-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

- poté se znova vrací do Atén a zakládá filozofickou školu **Lyceum**
- Lyceum
- obsáhlá přírodovědná sbírka od Alexandra Makedonského a knihovna
- fungovala až do 5. st. kdy zanikla - postupně byly sbírky rozkrádány
- pokračoval v Platónově humanismu
- poprvé zájem o logiku
- učil bezplatně metodou dialogu
- byl odsouzen za bezbožnost a porušování zásad à na rozdíl od Sokrata využil možnost z Atén utéct -> rok po smrti Alexandra, řekl, že jim nedovolí zabít dalšího velkého filozofa J
- nebyl Atéňan - odsuzovali ho za Alexandra, protože se ho báli, aby Atény nevyplenil
- zemřel v osamění v exilu
- možnost a uskutečnění = součást Aristotelovi filozofie
- zavedl do filozofie systém: snažil se všechny filozofické spisy zařadit do skupin:
  1. spisy o logice - Organon
  2. spisy o fyzice - o přírodě (Ch, Bi, Fy)
- díla: *O nebi* - popisoval hvězdnou oblohu

O duši

Fyzika

3. spisy metafyzické - podle něj ontologické spisy o jsoucnu
4. spisy etické - díla: *Etika Nikomachova* - zásady dobrého chování
5. spisy o politice - o mocenských snahách
6. spisy o řečnictví a literatuře - asi 158 ústav

- je zakladatelem komparativní (srovnávací) politologie - politologická disciplína
- byl kritikem Platónovi filozofie - Platón dává prostor lidskému rozumu à podle Aristotela je nejvyšší hodnotou lidské poznání
- zabýval se bytím - kritika světa idejí
- **zakladatel hylémorfismu** => neexistuje svět idejí, protože podstatu nelze oddělit od věci; každá konkrétní věc a bytost má dvě základní stránky a to hylé (látka) a morfé (forma; energie)
- látka je pasivní, beztvará, nepoznatelná, má schopnost přijímat, stát se věcí = dynamismus
- forma je aktivní tvořící princip, který z beztvaré hmoty utváří věc (vysláním určité energie)
- hylémorfismus - spojením hylé a formy vzniká bytí
- v rámci bytí zavedl 4 důležité pojmy, při každé změně pohybu se uplatňují čtyři složky: látka, forma, příčina, účel
- látka a tvar jsou neodlučitelné, tvar dává látce existenci, ale látka obsahuje možnost, tělo= látka, duše= tvar, tvar je odlišuje, je důležitější
- svět je v neustálém pohybu, jako původním zdrojem je nehybný prvotní hybatel = látka = Bůh
- Aristotelovo pojetí duše: podle něj tři vývojové stupně duše

| Strana 10 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

1. duše vegetativní (rostlinná) – v člověku vyvolává růst a sexualitu

- schopnost se vyživovat

2. duše zvířecí (smyslová) – dává člověku jednotlivé smysly a prvotní informaci o ochraně vlastního zdraví (pud sebezáchovy)

- motorické pohyby, pudy, vůle

3. duše rozumová (lidská) – duše je tvar a lidské tělo látka

- duše je energie, která uvádí látku do pohybu

- podle něj člověk neumírá

- zakladatel LOGIKY- sylogismus – 2 premisy a jeden závěr

- zabýval se správným myšlením, etika, altruismus

- zabýval se i sociologií – ZOÓN POLITIKON – člověk je tvor společenský

- studoval ústavy – monarchie, aristokracie, demokracie – zvrhlá forma

3. **helénistické**

- konec st. př. n. l. – 6 st. n. l.
- pronikání východních vlivů do filozofie, umění a literatury
- vliv křesťanství
- orientace filozofů na etiku
- zabývají se axiologií, ne ontologií

| Strana 11 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

- 2 etapy:

1. řecké filozofické směry
2. římské filozofické směry

1. řecké filozofické směry

Epikureismus – zakladatel Epikuros ze Sámu – koupil velký dům a zahradu

- nauka o slasti a příjemném prožitku

- **hédonismus** = úsilí o šťastný život

- smyslem života je slast, ale jejich výběr má být rozumný a uvážlivý

- inspirování atomismem

- filozofický směr, který navazuje na materialismus filozofa Demokrita

- doplňuje teorii atomismu o pojem *parenklize* = existují samovolné odchylky atomů od původní dráhy

- *etická filozofie* - Epikuros považoval za největší dobro duševní slast => když se oprostíme od všech strastí dosáhneme slasti (oprostit se od strachu = člověk má strach z bohů, smrti, neúspěchu, bolesti) à „Proč se bát smrti, když nevíme, jaká je?“

Stoicismus

| Strana 12 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

- od řeckého slova „stoá“ = sloup
  - stoikové se scházeli v chrámech se sloupy
  - zakladatel Zenón z Kitia
  - zabývá se etikou a mravní naukou
  - nejdůležitější je žít rozumně - zlo=žít nerozumně
  - člověk se musí zbavit všech svých pudů a vášní - **apatheia**
- láska ke všem lidem**

Zenón z Kitia - razil názor, že nejdůležitější pro člověka je dosáhnout stavu moudrosti

- stavu moudrosti dosáhneme tehdy, když se všeho, co nás svazuje zbavíme
- člověk se rodí svobodný a rovný

Epiklétos - byl otrok

- „vyšvihl“ se na základě přirozené inteligence (podobně jako nejslavnější bajkař Ezop)

Marcus Aurelius

- největší přínos stoiků spočíval v rozdělení filozofie na logiku, fyziku (dnešní přírodní vědy), etiku

| Strana 13 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

- císař - „filozof na trůnu“
- dílo: Hovory k sobě - psal na J Moravě
- sebereflexe - ovládání
- lidský život je jen okamžik a naše smysly klamou

Seneca

- vychovatel císaře Nera, na jeho pokyn spáchal sebevraždu

2. římské filozofické směry

- Římané byli většinou praktici
- kladli důraz na etiku (zásady správného chování)

Skepticismus

- z řeckého slova, které znamená uvažování, zkoumání nebo pochybovat
- svět je pro člověka nepoznatelný a kladou si otázku: „Lze něčemu věřit?“ a sami si na otázku odpovídají: „Ne“
- vyvolává v člověku pochybnosti, odmítají definice, konečná řešení a tvrzení
- nelze nic spolehlivě poznat - nemáme to správné poznání

| Strana 14 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

- Víím, že nic nevím a ani to nevím jistě

Pyrrhón z Elidy

- velice aktivní, zpochybnil většinu antické filozofie, a vyslovil spoustu argumentů, proč to nemůže fungovat

Eklekticismus

- ze slova eklektik = vybíravý člověk => vybíravost

- vybírali si názory z jiných filozofických směrů - líbily se jim jen části

- splývání různých filozofických škol

- díky nim se v Evropě poprvé objevují myšlenky z východní filozofie a to z Číny a Japonska

- nejslavnější představitel byl Cicero

- Filón - žid, alegorický výklad bible

Novoplatonismus - návrat k filozofii Platóna obohacen o křesťanství

- **1. náboženská filozofie v dějinách**

- **jediný směr, který funguje dodnes**

Plotínos

- zakladatel novoplatonismu

| Strana 15 | Odkaz:

<https://studijni-svet.cz/anticka-filozofie-klasickeho-a-helenistickeho-obdobi-maturitni-otazka-z-sv/>

- původem byl Egyptán
- existuje jedno nejvyšší dobro, stojí mimo všechno, je neuchopitelné, je pod jeho důstojnost, aby se zhmotnilo, spočívá v klidu, přetéká - tak vznikl svět
- přetékaní = **emanace**
- z první emanace - duch, duše, svět, pak hmota

Konec antické filozofie

Rokem 529, kdy císař Justinián, protože byl křesťan, nechal zbořit Platónovu Akademii, spálit všechny filozofické spisy, popravit i žáky a dokonce i posledního velkého filozofa té doby Boetia. Pro císaře byla filozofie pohanstvím!